

míg egy kemencékhez ásott munkagödörnek bizonyult. Az objektumokból előkerült kerámiatöredékek alapján a települést a késő bronzkor elejére, a halomsíros kultúra időszakára lehet keltezni. Nagy számban fordultak elő állatcsontmaradványok (pl. kutya koponyája, szarvasmarha szarvának töredéke stb.), valamint néhány órlőkötőredék, paticsdarabok és töredékes szövőszéknehezék. Az árkok közül 3 kerítő és vízelvezető funkciót is betölthetett; a másik kettő egyszerű vízelvezető árok lehetett. Cölöplyukat nem találtunk bennük. A 3. objektum (árok) K-i oldalába 3 kemencét vájtak, amelyekből kettőt sütésre-főzésre használhattak, míg egyet csak beleástak az árok oldalába, azonban nem égették ki és a platniját sem tapasztották le. A másik két – platnival rendelkező – kemence sütőfelületének tapasztása alatt egy rétegben háztartási hulladékot figyeltünk meg: égett állatcsontokat, nagyméretű tárolóedény(ek) töredékeit és egy esetben órlőkötőredéket. A 3. objektumtól K-re egy munkagödört és a belőle nyíló két kemencét sikerült feltárnunk. Az előkerült késő bronzkori kerámiatöredékek alapján az objektumot szintén a halomsíros kultúra időszakába sorolhatjuk. A gödörből nyíló két kemence szépen megmaradt platnija alatt nem találtunk további tapasztásnyomokat. Mindkét kemence betöltéséből földmintát vettünk archeobotanikai vizsgálat céljából.

Az elsődleges feldolgozást követően a leletanyag a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kiss László Levente, Fodor Péter.

BÓKA GERGELY

103. Csávoly, 55. sz. út Dél (KÖH 75653)

(Bács-Kiskun megye) Kö?

2010. október 14-én rendőrségi bejelentés alapján került sor helyszínelésre Csávoly külterületén, ahol szántás közben egy a környezetéből enyhén kiemelkedő részen csontokat forgatott ki a gép.

A helyszínen a földúthoz közeli szélső és mélyebb barázdában találtuk meg a megbolygatott, eredeti helyéről kimozdított csontváz részeit, melynek a gerinccsigolyái tűntek csak eredeti helyzetben lévőnek. A csontok alapján felnőtt, javakorabeli férfi maradványait gyűjtöttük össze, akinek sírját sem feltártuk, sem egyéb kiterjedésben nem tudtuk megfigyelni. Váza nem volt teljes, koponyája hiányzott, egyik combcsontja és medencelapátja is eltűnt. Tőle D-re egy újabb combcsont kiálló végére lettünk figyelmesek. A csontokhoz tartozó sírból csak az alsó lábszárak maradtak meg, azok viszont eredeti helyzetükben, azaz tájolható módon (ÉNy-DK). A sírgödör ebben az esetben sem volt megfigyelhető.

A két sír egymáshoz közeli, azonos tájolású helyzete alapján soros temetkezésre következtethetünk. A felszántott terület bejárása során néhány újabb csontot és csonttöredéket is felszedtünk, ami nagyobb temető jelenlétére utal. A csontanyagon kívül semmilyen más

leletet nem találtunk, sőt a sírból kimozdított csontok mellett sem volt melléklet, és rajtuk sem utalt semmiféle elszíneződés fémek egykori jelenlétére.

A megfigyelték alapján feltételezhető, hogy a kiemelkedésen egy középkori temető terület el, minden bizonnyal a magaslat legkiemelkedőbb pontján álló templom körül. A templom sejtető helyét azonban a növényzet miatt nem tudtuk vizsgálni.

Munkatársak: Somogyvári Ágnes régész, G. Hajdrik Gabriella régésztechnikus és Vida Ágnes rajzoló.

MÉSZÁROS MÓNIKA

104. Csávoly, Halastótól K-re (KÖH 72673)

(Bács-Kiskun megye) A, Ú

A Magyar-Horvát gázvezeték építésének földmunkái közben, a 96+500 és a 96+725 km-szelvények között objektumfoltok kerültek elő. A régészeti feltárást 2010. április 16–30. között végeztük el a HT-109 jelű lelőhelyen, amely Csávoly belterületétől ÉK-i irányban, egy horgásztónak használt É-D-i lefutású, a Kigyós-főcsatornába torkolló csatornaág mentén húzódó magasparton és az attól K-re emelkedő, szintén É-D-i lefutású, kisméretű, lapos kiemelkedésen helyezkedik el. A csatorna a Csávolyt és Jánoshalmát összekötő műútra merőlegesen fut, a csővezeték nyomvonalát metszi, így a magaspart széle, ill. a vízfolyás partja jelenti a lelőhely természetes Ny-i határát. A lelőhely K-i határán több É-D-i lefutású árokkal zárul a feltárási terület.

Összesen 10 objektumot találtunk, melyeket 17 stratigráfiai egységre bontottunk. A humuszolás során az altalaj 20–40 cm mélységben jelentkezett. Az objektumok a humuszolt felület teljes területén szórtan helyezkedtek el. Egyértelmű sűrűsödés a magaspart tetején, a feltárt terület Ny-i szélén jelentkezett, ahol két összetett jelenség (nagyméretű szögletes objektumfoltok tűzhelymaradványok nyomaival) mellett két gödör foltja is kirajzolódott. Az objektumok egészen a magaspart széléig húzódtak, míg a csatorna irányába induló meredek lejtő üresnek bizonyult. Feltételezhető, hogy a magasparton az újkorban földmozgatással járó tevékenységet végeztek.

A humuszrétegben 7–15 cm mélységben előkerült acélszürke hamus réteg alatt egy 19. századi tanya dőngölt földpadlóját találtuk meg. A tanyaház maradványai mellett, a szelvény D-i fala mentén két gödör részletét tártuk fel, melyekből újkori kerámiatöredékek kerültek elő. A gödrök mellett közvetlenül K-re É-D-i lefutású árok húzódtak, melyekben kézzel formált, sötétszürke, fekete foltos, durva házi kerámiatöredékek és kevés állatcsont volt. A feltárt terület K-i szélét két, egymással párhuzamosan futó É-D-i irányú árok jelölte. Ezekből a többi árokhoz hasonló leletanyag került elő.

A lelőhelyen 8–9. századi épületmaradványokat is feltártunk. Dokumentáltunk egy kerek, valamint egy szögletes alaprajzú kemencét, melyek az egyik épülethez

tartoztak és egy kitapasztott, kiégetett kisméretű gödröt a szögletes kemence mellett. A két kemence közvetlenül egymás mellett feküdt, de jelentős szintkülönbség volt köztük. A szögletes tűzhely mintegy 20–25 cm-rel mélyebben feküdt, közvetlenül az altalajra építve, míg a kerek az altalaj felett felhalmozódott homogén világosbarna rétegre épült rá. Ezt az előbb említett kemencénél minden bizonnyal később építhették. A kicsi gödör a szögletes kemence K-i részén jelentkezett, oldalán és alján vastag, jól kiégetett agyagréteggel.

Az egyik téglalap alakú épület maradványát a feltárási terület kettévágta, a szelvénybe hosszanti oldalának D-i része került bele. A földbe mélyített, 3,5 m hosszú épületalap alján padlómaradványt nem találtunk. Az épület K-i részén egy nagyméretű mészkődarabot figyeltünk meg. Nyugati, rövidebb oldalán egy erősen roncsolt kemence maradványa került elő. A leletanyag igazán fontos és kormeghatározásra alkalmas része ebben a 20 cm széles, kifli alakú, 50 cm mély, kitapasztott gödröskében jelentkezett. Egy 2 cm vastag falú, kavicsal és pelyvával soványított, vörös, fekete foltos sütőharang darabjai mellett egy korongon készült, finoman iszapolt, kavicsal soványított, érdes felületű, sötétszürke, vékony, ívelt falú fazék töredékeit találtuk meg. E két edénytöredék alapján a lelőhely kora 8–9. századnak határozható meg. Az 1. sz. objektum (gödör) betöltése fekete szenes, hamus volt, ebből több földmintát vettünk. A gödörben a kerámiatöredékek mellett nagyméretű, porózus paticsdarabok kerültek elő, melyek a szögletes kemence kupolájának omladékából származhattak.

Az 1. sz. objektumot egy nagyméretű, négyszögletes újkori beásás roncsolta szét, melynek határozott körvonalát nem sikerült megtalálni, az épületből ezért egyes leletanyag került elő. Az egyértelműen újkori vastárgyak (vaskések, kaszakó és egyéb vasdarabok) mellett durva, kézzel formált, vastag falú, samottal soványított, sötétszürke, fekete foltosra égetett kerámiatöredékeket találtunk. Az épületektől K-re két nagyméretű méhkas alakú gödör került elő. Az egyik eredetileg terménytároló lehetett, másodlagos felhasználása során azonban döngkútként funkcionált, erre utal a benne talált hatalmas mennyiségű állatcsontanyag. Főként ló-, szarvasmarha-, kecske-, juh- és kutyacsontokat találtunk, utóbbiakat anatómiai rendben. Ebből az objektumból kormeghatározásra alkalmas kerámia nem került elő. A méhkas alakú gödör oldalán enyhe égetés nyomát figyeltük meg (1,5–2 cm vastag vörös, szürke réteg), ami kapcsolható a gödör elsődleges funkciójához, miszerint az esetben a termény (gabona) behelyezése előtt kifüstölték az objektumot. Ugyanakkor a gödörben másodlagosan elhelyezett állatcsontok egy részén is égetés nyomait fedeztük föl, így lehetséges, hogy a gödör falán lévő égésnyom a másodlagos funkcióhoz köthető. Az altalaj folyamatos omlása miatt a gödör bontását még az előtt abba kellett hagyni, hogy az alját elértük volna, így az égett réteg teljes kiterjedését nem sikerült meghatározni.

A másik gödör egy egyenes falú és aljú, 3 m mély ciszterna lehetett. Erre utal erősen rétegzett, sárga agyagszalagokkal tarkított betöltése, valamint a gödörbe futó rövid (3–3,5 m) K–Ny-i irányú, mély, V-keresztmetszetű árok betöltése, amely megegyezik a gödörével. Ez ingadozó vízszintet feltételez az objektum használata során.

A már említett újkori tanyaháztól K-re egy 40 cm mély, É–D-i lefutású, homogén betöltésű, U-metszetű árkot, ill. közvetlenül mellette két másikat figyeltünk meg, melyekből kevés állatcsont és kézzel formált, samottal soványított, sötétszürke, fekete foltosra égetett 8–9. századi kerámia került elő.

A szelvény K-i végében az előző objektumoktól 30–40 m-re két további árok futott, melyekből kevés állatcsont és az előzőekkel megegyező típusú kerámia került felszínre.

A leletek a Magyar Nemzeti Múzeum – Örökségvédelmi Központ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatárs: Bányász Diána régésztechnikus.

FŰKÖH DÁNIEL

105. Csávoly, Straub-dűlő (KÖH 73247)

(Bács-Kiskun megye) A?

A HT-142 jelű régészeti lelőhely Csávolytól ÉNy-ra helyezkedik el, egy löszhát magaslati részén. A Magyar–Horvát gázvezeték építéséhez kapcsolódó régészeti megfigyelés során azonosították. Pontos körülhatárolására nem volt lehetőségünk a növényi fedettség miatt. Csak objektumfoltok kerültek elő, leletanyag nem.

2010. április 29–30-án feltártuk a vezeték építése által veszélyeztetett 164 m² nagyságú területet, melynek ÉK-i végében kezdtük meg a humuszolást, ahol a mintegy 80 cm vastag sötétbarna humuszréteg eltávolítása után 15–20 cm vastagságban egy humusszal erősen kevert, állatjárta löszös réteg jelentkezett. Az alatta előkerülő sárga lösztalajban már egyértelműen jelentkezett az objektumok foltja. A terület DNy-i irányba fokozatosan emelkedett, ezzel együtt a humusztakaró fokozatosan vékonyodott. A DNy-i részen már csak 30–40 cm vastagságú volt.

Összesen 4 régészeti objektumot – 3 árkot és 1 bizonytalan funkciójú, igen sekély gödröt – találtunk. Az objektumokból datáló leletanyag nem került elő. Egyetlen támpontot a gödör fölötti humuszrétegből előkerülő trapéz alakú vas övcsat jelenthet, mely az avar népesség viseletének volt jellegzetes darabja.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Dankó Judit, Czegléczki Tibor, Szöllösi Géza.

DEÁK ANDREA